

Het Gronings model voor wijk- en dorpsdemocratie

Inleiding

Het vergroten van het vertrouwen van onze inwoners in de overheid is een van de grote opgaven van deze tijd. Een gevoel van een te grote afstand, niet gehoord te worden of het gevoel dat de overheid er 'niet voor jou' is, lijken er in toenemende mate voor te zorgen dat mensen zich niet herkennen in de rol die de overheid inneemt. Dit doet afbreuk aan een cruciaal element in een functionerende democratie, namelijk dat de overheid van ons allemaal is en het beste met ons voor heeft. Dit patroon voltrekt zich ook in de gemeente Groningen ondanks de inspanningen van ambtenaren, bestuurders en politici om die trend te keren. Er zijn geen gemakkelijke oplossingen. Deze notitie pretendeert die ook niet te hebben. Maar we zullen ons wel anders moeten gaan organiseren én gedragen om tot een betere verhouding te komen.

De afgelopen jaren heeft de gemeente Groningen in vijf verschillende wijken geëxperimenteerd met nieuwe vormen van democratie en gebiedsgericht werken. Ook in andere wijken en dorpen werden interessante nieuwe manieren van samenwerken ontwikkeld om betrokkenheid, deelname, eigenaarschap en zeggenschap van inwoners te vergroten. Dat krijgt namelijk niet alleen vorm op het niveau van de gemeente, maar juist ook in de wijken en dorpen, waar we ambtelijk en bestuurlijk nabij en benaderbaar willen zijn.

Inmiddels zijn de experimenten geëvalueerd en in de beeld- en meningvormende raadsvergadering van 25 november 2020 besproken ([zie agendapunt 2](#)). In deze notitie bouwen we voort op de uitkomsten van de bespreking in de raad en de evaluatie van de experimenten. Hiernaast heeft de raad tijdens de begrotingsraad van 11 november 2020 de motie: *horen, zien, spreken, luisteren* aangenomen. Hierin werd het college verzocht te komen met een discussienotitie over de toekomst van burgerparticipatie en de digitale democratie. In deze notitie komen we ook daarop terug.

Veel lessen en noties uit de evaluaties (zie de samenvatting in de bijlage) verdienen permanent aandacht. Om die reden is het goed als college, raad, ambtenaren en bewoners hierover in gesprek blijven. Met 'iedereen aan tafel' om samen te leren en te ontwikkelen. Als de evaluaties een ding leren, dan is het dat er geen kant en klare blauwdruk te geven is die in elke situatie werkt: het blijft maatwerk en voortbouwen vanuit lokale logica. In de [brief aan de raad](#) eind 2019 gaven we aan te komen tot een 'Gronings model', met maatwerk per wijk. Als onderdeel van een bredere democratische vernieuwingsagenda richten wij ons in deze notitie op het actiepunt:

We ontwikkelen de experimenten door tot een Gronings model voor zeggenschap in wijken en dorpen.

Met het Gronings model geven we op maat vorm aan zeggenschap in wijken en dorpen. Het model geeft een raamwerk waarbinnen wijk- en dorpsdemocratie op maat wordt vormgegeven met bewoners (-collectieven en -organisaties). Aan de hand van vragen en antwoorden bepalen gemeente en wijk in samenspraak welke rol en taak zij vervullen in het opstellen en uitvoeren van en de zeggenschap over de wijkagenda.

Het *Gronings model* wordt in deze notitie opgebouwd uit de volgende bestanddelen:

1. Aan de hand van *democratische waarden* zijn de belangrijkste *lessen* uit de evaluatie van de experimenten getrokken (zie bijlagen). De werkende bestanddelen en *bouwstenen* voor de toekomst worden meegenomen in het Gronings model.
2. Op basis van de bouwstenen en de democratische waarden worden drie archetypen voor wijk- en dorpsdemocratie beschreven die dienen ter inspiratie. Evenals een proces en materiaal (in de vorm van een praatplaat) om hier concreet mee aan de slag te gaan in een aantal wijken en dorpen.
3. Tot slot worden de vijf bouwstenen voor wijk- en dorpsdemocratie inhoudelijk uitgewerkt.

Nota Bene: Daar waar we in deze notitie wijk noemen, bedoelen we ook dorp. Voor de leesbaarheid noemen we niet telkens wijk en dorp.

Het Gronings model: samen bouwen aan wijk- en dorpsdemocratie

De experimenten democratische vernieuwing in het gebiedsgericht werken leren ons dat het zinvol is te werken aan meer decentraal vormgegeven democratie. Het 'Gronings Model' is de Groningse manier van het vormgeven van het gesprek, de agendasetting en de besluitvorming in en met onze wijken en dorpen. Om recht te doen aan de verschillen in de wijken en dorpen stellen we voor om maatwerk te ontwikkelen. Het gemeenschappelijke van deze aanpak is dat we in elke wijk de zelfde vragen stellen en de zelfde ruimte bieden. Door niet één werkwijze te kiezen maar elke wijk zelf te laten bepalen hoe zij zich willen organiseren en hoe zij met de gemeente willen samenwerken. We maken daarbij gebruik van de lessen die zijn opgedaan in de vijf experimenten. En we bouwen voort op de lessen van de experimenten en onze succesvolle traditie met Gebiedsgericht Werken en Democratische Vernieuwing in Groningen.

We nemen een jaar de tijd om het gesprek hierover met onze bewoners, wijkorganisaties en andere platforms die actief zijn in onze wijken en dorpen te voeren. Daarna leggen we de resultaten voor aan de gemeenteraad met de vraag of de door de wijk beoogde samenwerking en verdeling met de betreffende wijk of dorp kan worden vormgegeven. Ook de rol die de raad daarin zelf wenst te spelen zou aan de orde moeten komen. Daar waar dit aan de orde is kunnen vervolgens afspraken worden gemaakt over de eventuele overdracht van bevoegdheden. Daar waar een wijk meer zeggenschap krijgt horen daar ook meer stevige afspraken bij over de borging van de democratische waarden (inclusie, transparantie etc.).

We benoemen drie archetypen voor vormen van wijkdemocratie die de mogelijke varianten in het midden en de uitersten van het spectrum schetsen: adviseren & inspreken, aanjagen & initiëren, verdelen & besluiten. Niet om in beton gegoten modellen neer te leggen, maar als vertrekpunt voor een gesprek en afspraken over maatwerk. Aan de hand van een serie vragen, verwoord in een 'praatplaat', wordt per wijk op maat besproken en bepaald welke rol- en taakverdeling gewenst en passend is. Vereiste is dat de antwoorden van de vragen over rol- en taakverdeling in overeenstemming moeten zijn met de te maken afspraken over de gewenste mate van zeggenschap van de wijk.

We zien het DNA van de wijk, zeggenschap en een heldere rolverdeling, de democratische waarden, realisatiekracht en samen leren, als de bouwstenen van het Gronings model. We vertalen de democratische waarden naar een 'kompas voor wijkdemocratie'. Daarmee kleuren we het model per wijk en dorp samen met de bewoners verder in. Dat kan overigens per thema en fase van een proces verschillen. We investeren in het permanente gesprek hierover met bewonersorganisaties en de bij ons bekende georganiseerde verbanden van bewoners. We willen werken vanuit vertrouwen, zonder

alles in regels te willen vatten. Het model is geen blauwdruk, maar biedt houvast om te komen tot maatwerk. Het is wenselijk dat we tussentijds bijstellen waar wenselijk. In de toekomst kan het ook interessant zijn te verkennen welke kansen een dergelijk proces en aanpak zouden kunnen betekenen voor processen en bewoners die bijvoorbeeld rondom gedeelde inhoudelijke interesses en thema's georganiseerd zijn (ipv per gebied zoals nu).

Met de 'praatplaat', waarin verschillende vragen staan verwoord, voeren we dit gesprek met bewoners(-organisaties en -collectieven) in wijken en dorpen. We beginnen bij een aantal wijken en dorpen, waar dit thema al op de agenda staat en niet met de intentie ineens 'alles anders' te gaan doen. Gaandeweg gaan we kijken of dit werkt en passen we de aanpak zonedig aan. Het gaat hierbij niet alleen om het gesprek tussen gemeente en bewoners, maar ook om het gesprek tussen bewoners onderling. We stellen voor dat de raads werkgroep democratische vernieuwing bij dit proces betrokken wordt. Ook om zo de maatschappelijke en de representatieve democratie goed te blijven verbinden en elkaar te laten versterken.

'Het moet anders maar we weten nog niet hoe' werd gesteld tijdens de bespreking van de evaluatie in de raad. Dat 'hoe' vullen we hiermee samen werkendeweg in. Ondertussen rust de gemeente zich goed toe om een nieuwe rol in het samenspel goed waar te kunnen maken. Belangrijke verandering is dat we telkens, samen met de wijk, expliciet aandacht geven aan het democratische proces (o.a. inclusie en representatie) en de mate van invloed en betrokkenheid, en daarover afspraken maken. Daarbij zorgen dat we dat afspraken over de kwaliteit en invulling van het proces congruent zijn met de mate van zeggenschap. We willen bereiken dat er meer en andere mensen mee gaan doen.

Archetypen

De drie *archetypen* die we hierna benoemen dienen ter inspiratie bij de gesprekken en schetsen varianten die verschillen in de mate van zeggenschap:

Archetype 1: Adviseren en inspreken

Dit model ligt het dichtst bij de aard van het huidige covenant met de bewonersorganisaties. Bewoners kunnen advies uitbrengen over de zaken die de wijk aangaan. En men kan uiteraard gebruik maken van de formele inspraakmogelijkheden. Hierbij telt dan minder zwaar namens wie de betrokkenen spreken en of de hele wijk/dorp daarvoor geraadpleegd is. De status is ook helder: advies. College en raad betrekken de adviezen bij hun afwegingen, maar zullen zelf ook moeite doen meer geluiden uit de wijk/dorp bij de afwegingen te betrekken. In dit archetype blijft de zeggenschap over de wijk/dorp primair bij de raad liggen. En wordt dit bestendigd met het vaststellen van de gemeentebegroting en het gebiedsprogramma.

Archetype 2: Aanjagen en initiëren

In dit archetype nemen (collectieven van) wijkbewoners het voortouw in het aanjagen van het gesprek over (onderdelen van) de wijkagenda. Ze agenderen, benoemen en analyseren vraagstukken die spelen, brengen mensen bijeen, mobiliseren en ontwikkelen initiatieven. De gemeente (gebiedsteams) sluit hierbij aan en ondersteunt dit proces waar gewenst. De gemeente draagt er zorg voor dat de gewenste expertise aan tafel komt en doet mee in door de wijk of in co-productie georganiseerde processen en vertaalt zonedig naar de uitvoering. Zo wordt gezamenlijk een zo breed mogelijk gedragen gebiedsprogramma ontwikkeld en uitgevoerd.

Archetype 3: Verdelen en besluiten

In dit model heeft de wijk of het dorp de zeggenschap over (delen van) de wijk- en dorpsagenda (dat geldt niet voor wijk- of dorpsoverstijgende vraagstukken) of over specifieke thema's. Dat stelt stevige eisen aan de democratische kwaliteit van het proces en de organisatie in de wijk. Daarover worden met de gemeente afspraken gemaakt, zodat de gemeente in vertrouwen de zeggenschap aan de wijk kan laten. De wijk/het dorp legt hierover aan gemeente en aan wijk/dorp verantwoording af.

Het mag helder zijn dat bij archetype 2 en zeker bij 3 hogere eisen aan de kwaliteit van het democratische proces in de wijk/dorp worden gesteld. Met de praatplaat worden daarover afspraken gemaakt.

Samengevat: Hoe gaan we het Gronings model gebruiken?

De gebiedsteams/concernstaf voeren gesprekken namens de gemeente met bewoners (-collectieven en -organisaties). Zij zijn vaste gesprekspartner voor de wijken. Wijkwethouder en raad schuiven desgewenst aan.

Stap 1: Bespreken van de bouwstenen voor wijk- en dorpsdemocratie.

In samenspraak worden de wensen ten aanzien van wijk- en dorpsdemocratie in kaart gebracht. Aan de hand van vragen wordt de wenselijke rol- en taakverdeling in kaart gebracht. Afspraken hierover moeten in overeenstemming zijn met de gewenste mate van zeggenschap. De archetypen voor wijkdemocratie dienen ter inspiratie: wil de wijk het accent op adviseren & inspreken, aanjagen & initiëren of verdelen & besluiten? Er wordt aan de hand van de praatplaat met vragen gesproken over de bouwstenen voor wijkdemocratie:

1. werken vanuit het DNA, het eigene van de wijk/het dorp
2. zeggenschap & heldere rol- en taakverdeling (inclusief rol gemeenteraad)
3. democratische waarden
4. realisatiekracht
5. samen leren

Stap 2: Maken van afspraken

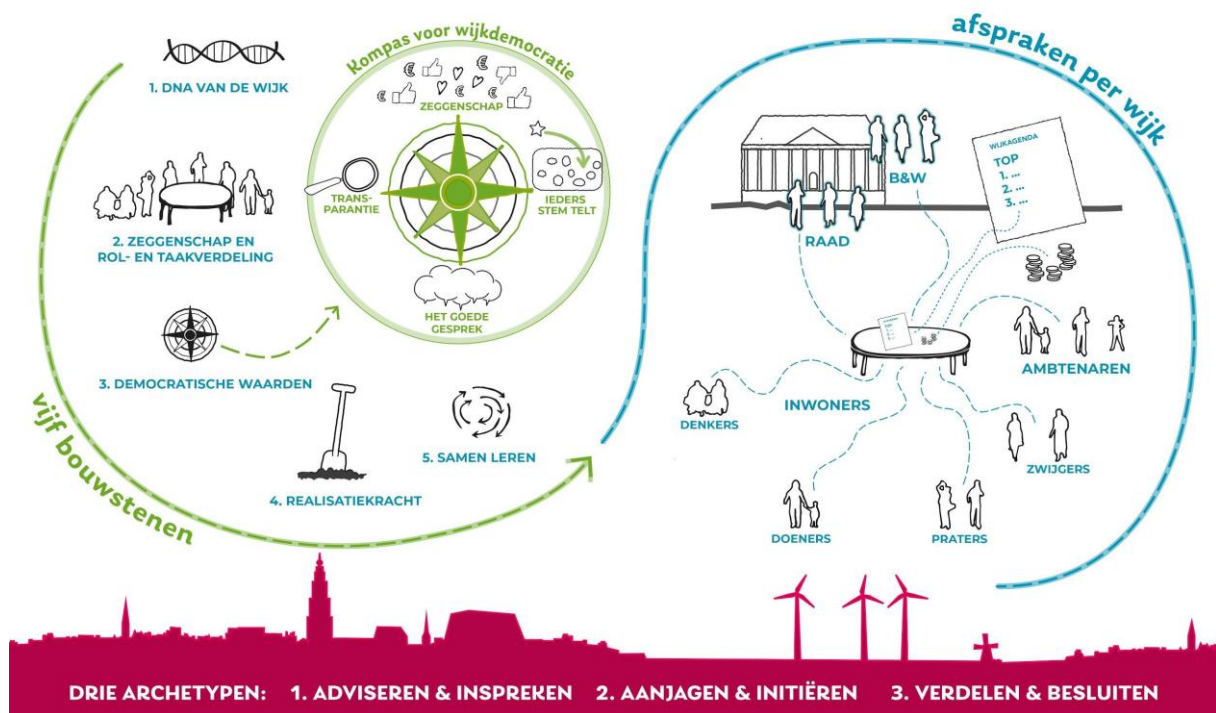
Op basis van de vragen en antwoorden uit stap 1 worden afspraken gemaakt die we vastleggen. De gewenste rol- en taakverdeling moet goed passen op de vragen en antwoorden die de bewoners (-collectieven en -organisaties) hebben gegeven. Deze moeten congruent met elkaar zijn. Naarmate meer zeggenschap door de wijk gewenst is, hoort daar een steviger democratisch proces in de wijk bij. De afspraken worden actiegericht op papier gezet zodat het duidelijk is wat de wijk en/of gemeente gaat doen. In samenspraak worden 'witte vlekken', die naar boven zijn gekomen bij stap 1, verder ingekleurd. Wanneer bijvoorbeeld blijkt dat het wenselijk is dat er meer mensen gaan meepraten (inclusie) kan de actie worden uitgezet dat de bewoners een wijkpanel gaan samenstellen.

Stap 3: Uitvoeren en evalueren

Werkendeweg wordt ervaren of het gekozen model passend is. Aan de hand van de vragen in de praatplaat wordt regelmatig het gesprek gevoerd over de ontwikkeling van het Groninger model en trekken we lessen. Per thema of vraagstuk kunnen ook andere accenten worden gelegd. De

gemaakte afspraken moeten college en raad het vertrouwen geven om, als de wijk een zorgvuldig democratisch proces organiseert, taken en verantwoordelijkheden over te dragen aan de wijk.

Gronings model voor wijk- en dorpsdemocratie

De bouwstenen

De volgende vijf bouwstenen voor wijk- en dorpsdemocratie vormen de basis van het Gronings model:

1. DNA van de wijk

Belangrijk vertrekpunt bij het Gebiedsgericht Werken is: vertrekken vanuit wat er is. Het DNA, het eigene van de wijk, is uitgangspunt. Sterkten, zwakten, kansen en bedreigingen van/voor de wijk vormen het vertrekpunt voor gezamenlijke inzet. De gemeente werkt met wijkkompassen waarin feiten en cijfers over de wijken zijn samengebracht. De bewoners weten uiteraard het beste wat de wijk typeert en wat er leeft, wat de vraagstukken zijn, wat werkt en wat de lokale karakteristiek is. Deze zaken worden gezamenlijk in beeld gebracht. Dat is de basis voor de afspraken per wijk over wijkdemocratie, maar ook nodig bij het formuleren van de wijkagenda.

2. Zeggenschap & heldere rol- en taakverdeling (inclusief rol van de gemeenteraad)

We zetten in op daadwerkelijke invloed en zeggenschap voor bewoners over substantiële vraagstukken en de wijkagenda. Zeggenschap is meer dan participatie in een gemeentelijk beleidsproces. En moet over meer gaan dan alleen over relatief geringe wijkbudgetten of kleine

onderdelen van de gemeentebegroting. Uiteraard verschilt dit per situatie en hangt het mede af van waar het initiatief ligt. Zo vraagt de Omgevingswet van initiatiefnemers en ontwikkelaars dat zij zelf participatie organiseren rondom hun initiatief.

Vaak wordt in de evaluaties genoemd dat helderheid over mate van zeggenschap, doelen en rollen van belang is. Nuance die de onderzoekers daarbij meegeven, is dat deze niet eenzijdig door de gemeente moet worden opgelegd. Hier is tweerichtingsverkeer van belang: niet de gemeente die eenzijdig een 'burgerloosloopgebied' bepaalt, maar in *samenspraak* en op maat bepalen wie waarover gaat, wie wat doet en op welke wijze het proces vorm krijgt.

Als er in de wijk wordt samengewerkt met bewoners, raad, college, ambtenaren en samenwerkingspartners zorgen we dat *vooraf* de wederzijdse verwachtingen op tafel komen en maken we *samen* duidelijke afspraken over de rol- en taakverdeling. Waar gaat wie wel en niet over? Zo is het proces en de werkwijze transparant en concreet. Hiermee weet iedereen wat men van elkaar kan verwachten zodat antwoorden worden gegeven op de vragen: wie, wat, waar, wanneer, waarom en hoe? Dit kan variëren per onderwerp en fase waarin het zich bevindt. Zo zullen stedelijke vraagstukken niet aan de besluitvorming in de wijk worden overgelaten, al kan de wijk daar uiteraard over meedenken, adviseren en inspreken. In de verschillende fasen van voorbereiding, uitvoering en evaluatie van beleid krijgt het samenspel een andere vorm: *samen* denken, beslissen, doen en leren. De gebiedsteams zijn eerste aanspreekpunt bij deze processen, en zijn desgewenst beschikbaar om daarbij te faciliteren. Als 'de wijk' er niet uit komt over 'wie de wijk de vertegenwoordigt' faciliteren zij (of een externe procesbegeleider) het gesprek hierover. De praatplaat die hierna wordt geïntroduceerd helpt om het goede gesprek over de rolverdeling en het samenspel te voeren.

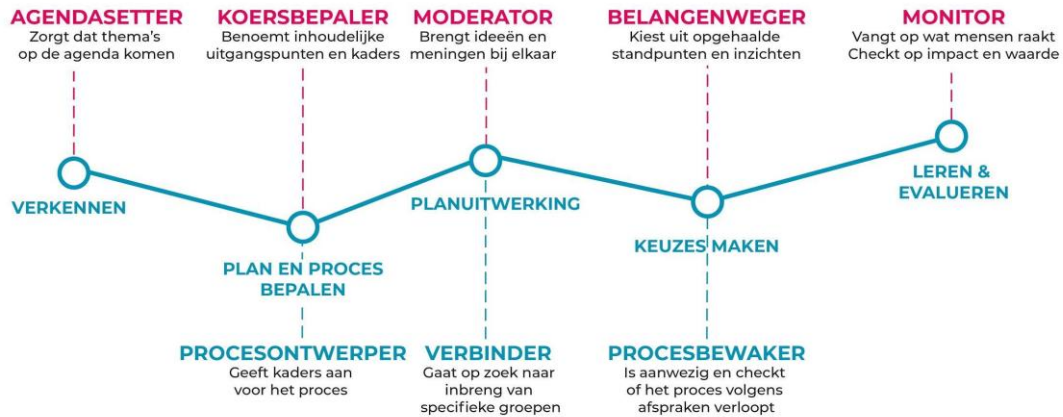
We gaan er niet vanuit dat goed samenspel een 'warm bad van overeenstemming' is. Maar juist dat de verschillende belangen(-tegenstellingen) met elkaar aan tafel zitten en samen toewerken naar een uitkomst. Dat vergt investeren in een brede constructieve dialoog en het compromis. Dit vergt ook het accepteren van 'gedoe' in het proces. Naar verwachting zal dit bijdragen aan het gevoel van 'procedurele rechtvaardigheid'.

Rol van de gemeenteraad

Bij de evaluatie van de experimenten viel het op dat de verbinding met de raad er mondjesmaat is geweest. In het evaluatierapport staat beschreven dat juist over de verbinding tussen raad en inwoners het gesprek moet worden gevoerd zodat er meer begrip voor elkaars perspectieven is. Ook draagt het bij aan het vertrouwen in elkaar en het verbinden van de maatschappelijke en representatieve democratie. Tijdens de raadsbehandeling van de experimenten op 25 november jl. kwam vanuit de raad de volgende vraag: "Is de raad met deze experimenten ook anders over zichzelf gaan denken?". Er ontstond een constructief en lerend gesprek met als uitkomst dat de raad ook kijkt naar de eigen rol en positie. En dat de raad mensen in de wijk meer ruimte en zeggenschap kan geven. Gebiedsgericht werken vraagt om loslaten en vertrouwen geven aan bewoners. Met het Gronings model geven we een raamwerk waarbinnen dit op zorgvuldige en democratische wijze kan plaatsvinden. Bijgaand schema kan de raad helpen ordenen welke rol zij in welke situatie wenst te nemen.

Positie van de raad in het samenspel

STUREN OP INHOUD

STUREN OP PROCES

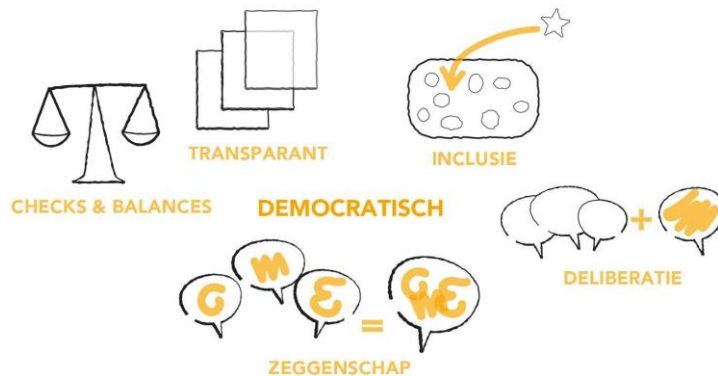
3. Democratische Waarden

Het is belangrijk dat processen in wijken en dorpen zorgvuldig en democratisch zijn. De meetlat van de *democratische waarden* is daarbij behulpzaam: processen vergen inclusie, transparantie, efficiency, deliberatie, democratische vaardigheden en zeggenschap. Deze waarden vertalen we in het Gronings Model naar een kompas voor wijkdemocratie. Dat bestaat uit de volgende vier punten:

- ieders stem telt (inclusie en democratische vaardigheden)
- transparantie
- zeggenschap
- het goede gesprek (deliberatie en efficiency)

Verderop in deze notitie zijn deze uitgewerkt naar praktische vragen die per wijk op maat ingevuld kunnen worden, afhankelijk van het ambitieniveau c.q. de mate van zeggenschap.

Democratische Waarden

In bijlage 1 staat een overzicht met de belangrijkste lessen uit de verschillende experimenten, geordend naar de *democratische waarden*. Landelijk wordt deze typering van 'democratische waarden' gebruikt:

- **Inclusie:** *Hebben alle betrokkenen een stem in het proces? Is deze vorm toegankelijk? In hoeverre is er ruimte voor minderheidsbelang?*
- **Transparantie:** *Is het transparant wie, wanneer, waar en hoe over spreekt en besluit? Zijn de werkwijze en begroting inzichtelijk?*
- **Efficiency:** *Hoeveel geld, tijd en energie vraagt het? Weegt de investering op tegen de opbrengst (voor inwoners, stakeholders)?*
- **Deliberatie:** *Vindt er een open en toegankelijk gesprek plaats? Is de wijze van dialoog, discussie en besluitvorming zuiver?*
- **Democratische vaardigheden:** *Is iedereen voldoende toegerust om mee te doen en verantwoordelijkheid te dragen?*
- **Zeggenschap:** *Hoe is macht en tegenmacht, checks & balances, georganiseerd? Hoe gaat verantwoordelijkheid samen met zeggenschap? Wie zet de agenda?*

De onderzoekers gebruikten hun eigen variant ervan als meetlat voor de evaluatie van de experimenten. In het Gronings model baseren we ons ook op dit model. Met de introductie van het kompas voor wijkdemocratie maken we een iets andere, vereenvoudigde, indeling: ieders stem telt (inclusie en democratische vaardigheden), transparantie, zeggenschap en het goede gesprek (deliberatie en efficiency).

Het is belangrijk dat zoveel mogelijk verschillende mensen mee kunnen doen (inclusie), en/of zich vertegenwoordigd weten (representatie). In de 'praatplaat' werken we dit uit naar vragen en aandachtspunten. De experimenten leren ons ook dat er verschillende typen mensen zijn die in verschillende fasen en aan verschillende activiteiten willen meedoen. De onderzoekers adviseren om oog te hebben voor 'doeners' en 'denkers'. Denkers zijn nodig wanneer nagedacht moet worden over de thema's voor de wijkagenda en waar inzet op nodig is. Vervolgens kunnen zij dit vertalen naar plannen en acties. Doeners zijn onmisbaar en goud waard bij het initiëren en uitvoeren van plannen en activiteiten voor de buurt.

Hierbij moeten we oog hebben voor representatie en inclusie. Wijk én gemeente moeten zich inspannen een zo divers en groot mogelijke groep mensen mee te laten praten, en om alle belangen en meningen op tafel te krijgen. Daarbij kunnen verschillende instrumenten worden ingezet. Denk hierbij aan het online participatieplatform de [Stem van Groningen](#), digitale wijkpanels, inloopmarkten, kampvuurbijeenkomsten, loting, buurtbijeenkomsten e.d. (zie Groninger [participatiewerkboek](#) en de evaluaties van de experimenten voor verschillende vormen van dialoog).

Hoe staat het met online participatie & digitale democratie?

(n.a.v. de motie horen, zien, spreken, luisteren)

Tijdens de begrotingsraad van 11 november 2020 heeft de raad de motie: *horen, zien, spreken, luisteren* aangenomen. Hierin werd het college verzocht te komen met een discussienotitie over de toekomst van burgerparticipatie en digitale democratie en hierbij rekening te houden met bewoners die zich niet op de digitale snelweg bevinden. Op 18 september 2019 ontving uw raad een [brief over digitale democratie](#). In de brief aan de raad schetste ons college dat de gemeente meedoet aan een [landelijke proeftuin](#) waarmee de Stem van Groningen is gerealiseerd. Voor ons college staat vast dat digitale participatie een structurele plek heeft in het gemeentelijk instrumentarium. We zijn voornemens om de digitale democratie een structurele plek te geven in de nog op te stellen Groninger Digitale Agenda waarmee in 2021 een begin wordt gemaakt.

Afgelopen jaar, in coronatijd, is digitale participatie in een stroomversnelling gekomen en werd extra duidelijk dat dit veel potentie heeft. We slagen er ook steeds beter in dat op goede wijze te doen. Het lukt om hiermee meer en andere mensen te bereiken. Bijvoorbeeld mensen die niet naar fysieke bijeenkomsten komen, maar wel bereid zijn een kort digitaal overleg vanuit huis bij te wonen. Omdat digitale vormen van participatie ook plaats- en tijdsafhankelijk kunnen worden ontworpen, geeft dit extra voordelen. Op een eigen moment en in alle rust kunnen mensen bijdragen. Wel is het lastiger om creatieve samenwerking en diepgang in de dialoog te bewerkstelligen en een goede relatie op te bouwen. Technische mogelijkheden om dat beter te doen zijn er, maar zijn ook vaak complexer om te kunnen gebruiken en daarmee minder laagdrempelig. In de eerdere notitie schonk het college ook al aandacht aan groepen die op digitale wijze niet bereikt worden en trok de conclusie dat onze inzet altijd op online én offline participatie zal zijn. Online participatie is een aanvulling en géén vervanging van fysieke bijeenkomsten. De meerwaarde van online participatie is dat het makkelijk en snel is en dat je meer en andere mensen betreft. We zullen fysieke bijeenkomsten nooit vervangen door enkel online participatie. We hebben oog voor wie in welke situatie op welke wijze het beste bereikt kan worden. En zetten in op een mix van verscheidene vormen, zodat tegemoet wordt gekomen aan de verschillende behoeften van verschillende mensen en de toegankelijkheid van processen gewaarborgd is.

De eerste experimenten met het online participatieplatform zijn afgelopen twee jaar in de Oosterparkwijk uitgevoerd, waarna o.a. Selwerd (in combinatie met de fysieke 'woonwaggen') en Haren (de Groene Parel) volgden. Daarbij zien we dat juist met online participatie we veel meer en andere mensen bereiken. Genoeg reden om deze werkwijze te intensiveren. Met de Provincie Groningen en de andere Groninger gemeenten werken we inmiddels gezamenlijk in de zogenaamde

'Provinciedeal' aan kennisdeling en intensievere inzet op online participatie. In coronatijd heeft online participatie een extra impuls gekregen, waaraan we ook bijdroegen met een brochure voor medewerkers '[Eerste Hulp bij Online Participatie](#)', die ook landelijk veel aandacht kreeg. Inmiddels adviseert een multidisciplinair team in de 'participatiegarage' collega's over online en offline participatie om een zorgvuldig democratisch proces te ontwerpen.

4. Realisatiekracht

Realisatiekracht houdt in dat de gemeente, bewoners, bedrijven en organisaties er samen in slagen om maatschappelijke opgaven zo slagvaardig, goed en efficiënt mogelijk te realiseren.

Realisatiekracht is een wezenlijk onderdeel van ieder initiatief. Snelheid in handelen is een grote uitdaging voor de gemeentelijke organisatie. Wat we afspreken in contact met bewoners(-collectieven) moet zo snel en goed als kan worden gedaan. We vullen de afspraken dus actiegericht verder in en gaan samen aan de slag met de uitvoering ervan. Om over realisatiekracht aan *gemeentezijde* te beschikken, is een aantal zaken van belang:

Financieel

Een actiepunt uit de democratische vernieuwingsagenda is het toewerken naar een 'open begroting' waarin de gebiedsgerichte inzet inzichtelijk is op wijk- en dorpsniveau. Dit vergemakkelijkt het gesprek tussen bewoners onderling én met de gemeente over keuzes per gebied. Een deel van de gemeentelijke middelen is inzichtelijk op gebiedsniveau (wijken en dorpen) maar een groot deel ook (nog) niet. Met de Omgekeerde Right to Challenge wordt hiermee een eerste stap gezet. Het is van belang om vanuit de gemeentelijke organisatie en vanuit de wijk goed zicht te hebben op de opgaven en budgetten per gebied. Meer financieel inzicht op wijkniveau maakt het mogelijk om afspraken te maken over de mate en wijze van zeggenschap door middel van bijvoorbeeld buurtbudgetten, burgerbegroting, gebiedsprogramma's, wijkdeals e.d. De te kiezen instrumenten moeten passen bij de rol die de wijk wil spelen en de mate van zeggenschap.

Organisatorisch

Uit de evaluaties valt op te maken dat de gemeente nog meer kan investeren in de ondersteuning van de bewoners, de structuur, de communicatie en het geven van erkenning en ruimte en het opheffen van belemmerende regels. Het gaat dan niet om het overnemen, maar om gebruik maken van elkaars kracht en co-productie. Bewoners hebben behoefte aan meer invloed op hun eigen leefomgeving. Hiervoor moet de gemeentelijke organisatie goed zijn toegerust. Met het gebiedsgericht werken is een goede basis gelegd. Tijdens de raadsbehandeling van de experimenten op 25 november jl. bleek dat zowel de bewoners als de raad veel waardering hebben voor de wijze waarop *gebiedsteams* hun werk nu doen. En dat de meerwaarde van een werkwijze, nabij, benaderbaar en slagvaardig, duidelijk is. Het gebiedsteam is in de wijken en dorpen het eerste aanspreekpunt en ondersteunt met kennis, netwerk en (waar nodig) regie op het geheel aan processen en inzet in het gebied. Een actieve overheid gaat zo samen op met actieve inwoners.

Het gebiedsteam is het topje van de ijsberg van de gemeentelijke werkorganisatie. De gehele werkorganisatie moet zich dienstbaar en ondersteunend maken aan de processen in de wijken. We sturen steeds meer integraal op de realisatie van maatschappelijke opgaven. Dit vraagt om organisatieontwikkeling met oog voor goed samenspel in de gemeentelijke werkwijze en om de doorontwikkeling van het 'ambtelijk vakmanschap'. Met de *leergang 'ambtelijk democratisch vakmanschap'* (samen ontwikkeld met de vier grote steden), het [Groninger Participatiewerkboek](#) en de 'participatiegarage' werken we daaraan. We blijven investeren in de democratische- en samenwerkingsvaardigheden van ambtenaren.

Succesfactor is ook dat veel van de experimenten externe begeleiding hebben, evenals een actief netwerk van ambtenaren dat in nauwe samenwerking met de wijk werkt. Het heeft meerwaarde om een onafhankelijke procesleider te hebben, die ondersteunt, begeleidt, het groepsproces faciliteert, adviseert, maar ook activerend kan optreden en autonoom functioneert. Deze persoon kan ook coördinerende taken op zich nemen (voorzitten, planning). Daarnaast is ondersteuning in de sfeer belangrijk. De veelheid aan klussen en activiteiten praktisch ondersteunen (communicatie, organisatie, evenementen/activiteiten), zoveel mogelijk vanuit de kwaliteiten die de wijk biedt (actieve inwoners, sociaal ondernemers, organisaties WerkPro). We zien hier ruimte voor vernieuwende vormen, zoals bijv. met het Wijkbedrijf, om zulke ondersteunende diensten te leveren. Dat kan ook via basisbanen en participatie- of vrijwilligerstrajecten. Dat draagt in het bijzonder bij aan de activering, trots en het zelfvertrouwen van bewoners, heeft een positieve uitstraling in de hele wijk en levert doe-kracht.

Planvorming & uitvoering

Binnen de gemeente worden op verschillende niveaus plannen gemaakt en uitgevoerd. De jaarlijkse PDCA-cyclus (Plan-Do-Check-Act) zien we hierin terug. De raad volgt de cyclus; voorjaarsnota, begroting, tussentijdse rapportage en jaarrekening. De gemeentelijke organisatie, zoals een gebiedsteam, volgt een parallelle cyclus: van wijkanalyse aan de hand van een wijkkompas en het (permanente) gesprek in de wijken en dorpen naar het opstellen van gebieds- en/of stedelijke programma's in de gemeentebegroting. We willen dat bewoners meer invloed hebben op de wijk- c.q. dorpsagenda, die vervolgens een plek krijgt in het gebiedsprogramma. Dat is meer dan een apart potje voor initiatieven of het gebiedsprogramma, het gaat om invloed op budgetten die binnen de gemeentebegroting in de wijk rond gaan.

Dat vraagt dat we in alle fasen van het planvorming- en uitvoeringsproces samen heldere afspraken maken over de ruimte voor participatie, zeggenschap en eigenaarschap. Eerst gaan we met wijken en dorpen in gesprek over de wijze waarop zij betrokken willen en kunnen zijn en de mate waarin wijken en dorpen zeggenschap willen en kunnen vormgeven. Vervolgens leggen we afspraken daarover vast zoals: wie regisseert, organiseert, beslist en voert uit? Dat laatste verdient extra aandacht: we willen niet alleen praten, maar vooral ook samen aan de slag met de uitvoering! Dit vraagt de nodige flexibiliteit in beschikbaarheid van de gebiedsteams, projectleiders en uitvoerders vanuit de gemeentelijke organisatie.

De rekenkamercommissie Groningen heeft in het rapport [Burgerbetrokkenheid in Groningen](#) geconcludeerd dat de gemeente succesvoller is in het samenspel bij de gebiedsgerichte vraagstukken, dan bij participatieprocessen bij stedelijke vraagstukken en projecten. Ook uit de evaluatie van de experimenten en de raadsbehandeling van 25 november jl. blijkt dat dit nog steeds een uitdaging is. Ook stedelijke vraagstukken die van invloed zijn op de wijk of het dorp vergen een zorgvuldig democratisch proces, met betrokkenheid van de wijken en dorpen die het het meest aangaat.

Op landelijk niveau is er een wetsvoorstel in de maak om artikel 150 van de Gemeentewet aan te passen: van Inspraakverordening naar Participatieverordening. De gemeenteraad moet in de verordening vastleggen wat de mogelijkheden tot participatie zijn in alle fasen van het beleidsproces (voorbereiding, uitvoering, evaluatie) en wat bewoners mogen verwachten van hun gemeente. Op dit moment wordt in beeld gebracht wat er binnen en buiten de gemeente speelt op het gebied van participatie. De verkenning zal leiden tot een plan waarmee de model-participatieverordening van de VNG participatief wordt vormgegeven naar een Groningse variant. Ook het bestaande wijkconvenant wordt in overleg met de bewonersorganisaties hierin meegenomen. Volgens de huidige planning zal in het voorjaar van 2022 de participatieverordening aan de raad ter besluitvorming worden voorgelegd.

5. Samen leren

Een collectief moet ook lerend vermogen hebben, dat geldt voor vertegenwoordigingen van bewoners én ook voor de gemeentelijke organisatie, raad en college. Uit de evaluatie blijkt dat continue aandacht voor samen leren (met iedereen aan tafel) en samen ontwikkelen belangrijk is. Dit draagt bij aan vertrouwen, het leren kennen van elkaars wereld en leidt tot grote betrokkenheid van actieve deelnemers. We zoeken naar vormen per wijk of dorp om samen te leren. Een mooi voorbeeld is de Wijkacademie in het kader van de Regiodeal Noord Groningen. In een lerende omgeving is er ruimte voor: vragen stellen, fouten durven maken, successen vieren, durven twijfelen en experimenteren. En: het mag ook leuk zijn, we willen oog hebben voor een energiek proces.

Het Gronings model vertaald naar een goed gesprek in wijken en dorpen

We introduceren hierna een 'praatplaat' voor het gesprek over maatwerk per wijk of dorp. We ontwikkelen dit materiaal verder door zodat we in de wijken en dorpen een kapstok hebben om op een makkelijke manier in gesprek te gaan. De praatplaat dient om een gestructureerd gesprek te voeren en om als gemeente en wijkbewoners te komen tot afspraken over de wijze en mate van zeggenschap. Uiteraard worden deze gesprekken gevoerd met de bewonersorganisaties en de in de wijk actieve bewonerscollectieven. In het gesprek komen de bouwstenen voor wijk- en dorpsdemocratie aan bod, waaronder de manier waarop invulling gegeven wordt aan de democratische waarden. Daarvoor hebben we deze vertaald naar een kompas voor wijkdemocratie.

Nota Bene: Deze praatplaat maken we uiteraard ook voor de dorpen. Voor de leesbaarheid noemen we hier niet telkens wijk en dorp.

We voeren het gesprek over de vijf bouwstenen voor wijk- en dorpsdemocratie.

1 ► DNA: HET EIGENE VAN DE WIJK/DORP

► Wat is het eigene, 'het DNA' van onze wijk/dorp, waar vanuit we samenwerken? Hoe kan de gemeente daarbij aansluiten?

2 ► ZEGGENSCHAP EN ROL- EN TAAKVERDELING

► Hoe werken we samen met raad, college, ambtenaren, bewoners, organisaties, ondernemers, belanghebbenden? Wie zit wanneer aan tafel?

► Wie, wat, waar, wanneer, waarom en hoe? Dit (samen denken, beslissen, doen en leren) kan variëren per onderwerp en fase (voorbereiding, uitvoering en evaluatie) waarin het zich bevindt.

3 ► DEMOCRATISCHE WAARDEN

► Hoe zorgen we voor transparantie, inclusie, efficiency, deliberatie, democratische vaardigheden en zeggenschap (zie de vragen in het kompas voor wijkdemocratie).

Afspraken per wijk

4 ► REALISATIEKRACHT

- **Financieel**
Hoeveel geld is er? Is de begroting inzichtelijk?
- **Organisatorisch**
Wie doet wat? Hoe is de gemeente en hoe is de wijk/dorp georganiseerd?
- **Planvorming & uitvoering**
Hoe ziet ons proces eruit? Wie regisseert, organiseert, beslist en voert uit?

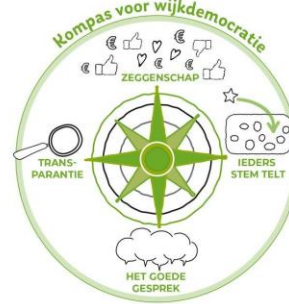
5 ► SAMEN LEREN

- Hoe zorgen we voor omgeving waarin we constructief samenwerken en samen leren? Hoe betrekken we kennis van binnen en buiten de wijk.

► Kompas voor wijkdemocratie

TRANSPARANTIE

- Welke informatie is nodig en gewenst? Hoe zorgen we voor de goede informatie? Welke communicatie(-middelen) gebruiken we?
- Hoe hebben en geven we inzicht in het geld dat rondgaat in de wijk en dorp?
- Hoe maken we zichtbaar hoe het proces rondom de verdeling van (gemeentelijk) geld en beslissingen over beleid in elkaar steekt?
- Hoe maken we zichtbaar wanneer en hoe er in dit proces besluiten worden genomen?
- Hoe verantwoordt we aan gemeentebestuur en aan de bewoners van de wijk/dorp?
- Wie bewaakt de democratische kwaliteit van het proces?

HET GOEDE GESPREK (DELIBERATIE EN EFFICIENCY)

- Wat maakt een dorp democratisch? Hoe kan iedereen invloed uitoefenen op zijn leefomgeving op wijk- en dorpsniveau?
- Hoe zorgen we voor een eerlijk, open gesprek met alle belanghebbenden?
- Hoe organiseren we 'een goed gesprek' waarin deelnemers meer begrip voor verschillende perspectieven krijgen?
- Hoe draagt het gesprek bij aan constructieve samenwerking?
- Hoe zorgen we ervoor dat we besluiten kunnen nemen die worden gedragen door alle betrokkenen?
- Hoeveel geld, tijd en energie vraagt het? Weegt de investering op tegen de opbrengst (voor inwoners, ondernemers, belanghebbenden)?

ZEGGENSCHAP

- Waar kunnen en willen de bewoners over adviseren, aan meedelen en over (mee-)beslissen? (bijv. de wijk-agenda, stedelijke vraagstukken, specifieke thema's)
- Hoe is (het delen van) zeggenschap en eigenaarschap over de agenda van de eigen wijk of dorp geregeld? Wie zet de agenda?

IEDERS STEM TELT (INCLUSIE EN DEMOCRATISCHE VAARDIGHEDEN)

- Hoe laten we iedereen stem tellen? Als niet iedereen meedoet: Wie representeert diegene(n)? Handelt die formeel namens de ander (na het uitbrengen van een stem, geven van mandaat, lidmaatschap o.i.d.)? Herkent de vertegenwoordigde zich in zijn vertegenwoordiger? Zijn alle groepen goed vertegenwoordigd? Worden de belangen van iedereen goed vertegenwoordigd?
- Hoe betrekken we zoveel mogelijk mensen/groepen bij denken, doen en beslissen? Hoe betrekken we bijzondere groepen, zoals niet vertegenwoordigde, afzijdige of boze inwoners? Hoe zorgen we dat zij zich gehoord weten? Hebben we aandacht voor jongeren, verschillende culturen, lager opgeleiden, 'stille groepen'?
- Welke vormen passen het beste om bewoners mee te laten doen en praten? Om te bouwen aan draagvlak en eigenaarschap? Denk aan digitale wijkpanels, straatberaden, inloopmarkten, kampeurbijeenkomsten, online participatie, loting, buurtbijeenkomsten. (zie Groninger participatieboek en de evaluaties van de experimenten)
- Hoe gaan we om met afwijkende meningen en de mening van de minderheid? Hoe kan het minderheidsstandpunt een plek krijgen in het besluit?
- Hoe gaan we om met verschillen tussen bijv. hoog- en laagopgeleide mensen, mensen van verschillende generaties of mensen uit verschillende culturen of andere verschillen?
- Is iedereen voldoende toegerust om mee te kunnen doen en verantwoordelijkheid te dragen? Wat is daar extra voor nodig?

In het kompas voor wijkdemocratie worden de *democratische waarden* vertaald naar concrete vragen die de basis vormen voor een afspraken per wijk. De drie *archetypen* die we eerder benoemden dienen daarbij ter inspiratie.

Tot slot

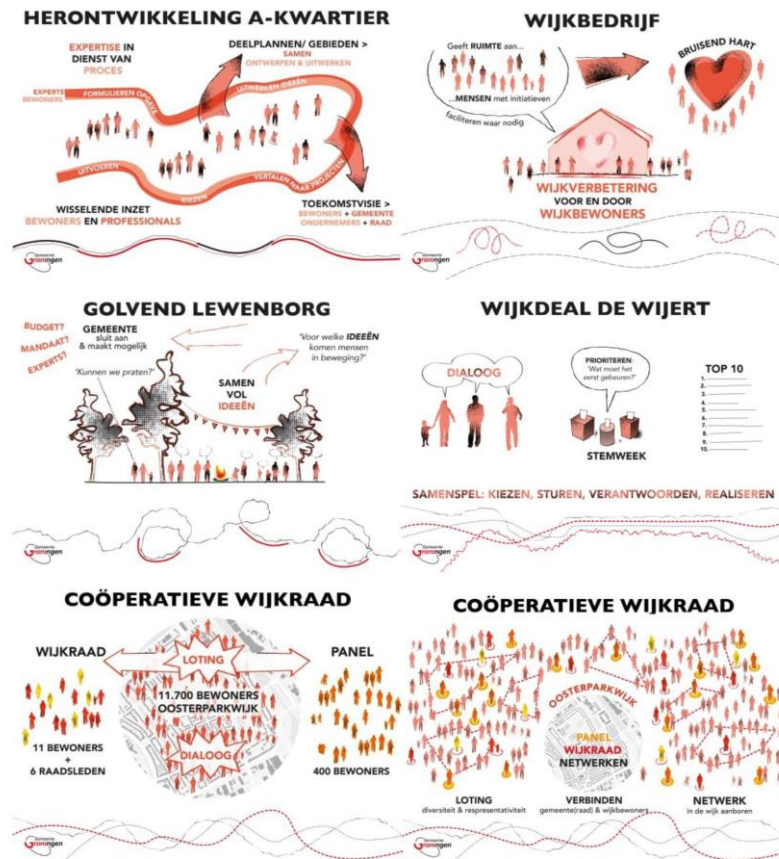
Op basis van de vijf experimenten en jarenlange ervaring met Gebiedsgericht Werken en Democratische Vernieuwing hebben we in dit document het Gronings model voor wijk- en dorpsdemocratie geschetst. Een model waarmee we in samenspel met bewoners, raad, college, ambtenaren en betrokken organisaties het gesprek aangaan om te komen tot meer zeggenschap van wijken en dorpen. Met het model kan met en binnen elke wijk of dorp het gesprek worden gevoerd over de vorm en mate van wijk- en dorpsdemocratie. Uiteraard zitten de bewonersorganisaties en bestaande bewonerscollectieven daarbij aan tafel.

Zo geven we samen vorm aan zeggenschap van inwoners over de eigen woon- en leefomgeving. De verfijning van lokale democratie naar wijk- en dorpsdemocratie in een Gronings model is uniek in Nederland. We pionieren hiermee en geven met inwoners, raad, college en ambtenaren deze zoektocht verder vorm. Zo kunnen we in samenspel het model verder doorontwikkelen en komen we tot maatwerk op basis van het 'Gronings model voor wijk- en dorpsdemocratie'. We beginnen daarmee in vijf wijken/dorpen en het eindbeeld is dat we met alle wijken en dorpen dit gesprek voeren.

Bijlage

De belangrijkste lessen van de experimenten samengevat

Samenvatting van de belangrijkste lessen uit de evaluatie van de 5 experimenten door Bijker *Ontwikkelt en All About Change*

Hieronder een samenvatting van de lessen uit de vijf experimenten:

1. Herontwikkeling A-kwartier
2. Coöperatieve Wijkraad
3. Golvend Lewenborg
4. Wijkdeal de Wijert
5. Wijkbedrijf Selwerd

Leeswijzer: Per democratische waarde worden de belangrijkste lessen weergegeven die worden meegenomen naar het Gronings model. Per experiment (zie nummer hierboven) wordt in een tabel een samenvatting gegeven van de werkende bestanddelen en bouwstenen van de toekomst.

Lessen voor Transparantie

Voor alle deelnemers moet het transparant zijn wie, wanneer, waar en hoe over spreekt en besluit. Het maken van realistische afspraken is belangrijk zodat deze ook worden nagekomen. Het liefst in concrete en behapbare activiteiten. Er zijn duidelijke kaders nodig waarbinnen helderheid is over de taak en rol(len) van de deelnemers. Ook communicatie over besluitvorming moet transparant zijn. Dit kan met wijkkranten en maandelijkse bijeenkomsten zoals bij Golvend Lewenborg. Dit draagt ook bij aan het vergroten van de bekendheid zoals de Wijkdeal de Wijert voorstelt.

Democratische waarde: Transparantie

Activiteiten en inspanningen om diverse wijkbewoners te betrekken bij het experiment.
Samenwerking met andere netwerken.

Nr.	Werkende bestanddeel	Bouwsteen toekomst
1	Realistische afspraken maken en nakomen. Berichtgeving: toegankelijk voor iedereen. Zichtbare resultaten.	Realistische afspraken maken en nakomen. Korte lijnen.
2	Concrete en behapbare activiteiten. Openbare vergaderingen, transparante besluitvorming. Verantwoording aan de wijk.	Tijdige en duidelijke communicatie. Helderheid over de taak, rol(len) van de CWR. Stel experimenteerruimte en heldere kaders samen vast. Bekendheid CWR en haar activiteiten. Zichtbare resultaten.
3	Wijkkrant en maandelijkse bijeenkomsten.	Wijkkrant en maandelijkse bijeenkomsten.
4	De werkwijzen zijn helder. Besluitvorming en voortgang vinden plaats op een vast tijdstip.	Het vergroten van de bekendheid.
5	Realistische afspraken maken. Korte lijnen. Duidelijke kaders voor de werkwijze.	

Lessen voor Zeggenschap

Het is belangrijk om wijkbewoners vanaf het begin te betrekken bij het maken van plannen. Uit het experiment van Golvend Lewenborg blijkt dat bewoners graag worden uitgenodigd om mee te denken over wijkthema's en activiteiten. Dit zien we in meerdere experimenten terug. Ook de Wijkdeal heeft goede ervaringen met bewoners die vanaf het begin gelijkwaardig worden betrokken bij nieuwe plannen en projecten. Als bouwsteen voor de toekomst geven meerdere experimenten mee dat wijkbewoners meer invloed willen op de grotere vragen die spelen. Dit kan door fysieke bijeenkomsten waar de wijkagenda in co-creatie wordt gemaakt met bewoners en netwerken. Maar ook zoals de CWR voorstelt om meer met wijkraadpleging te doen door uitbreiding van het wijkpanel en de digitale mogelijkheden.

Democratische waarde: Zeggenschap		
Invloed van wijkbewoners op de beslissingen die voor de wijk worden genomen. Invloed van deelnemers en wijkbewoners op de beslissingen in het experiment.		
Nr.	Werkende bestanddeel	Bouwsteen toekomst
1	De gedeelde visie als startpunt voor de veranderingen.	De gedeelde visie op het totale herinrichtingsproces bijstellen, verder ontwikkelen met alle belanghebbenden.
2	Het wijkpanel. CWR besluiten voor de wijk kan nemen.	Fysieke bijeenkomsten aan de hand van de wijkagenda of andere thema's die spelen. Wijkraadpleging, breid het wijkpanel en de digitale mogelijkheden uit. Co-creatie.
3	Deelnemers en wijkbewoners denken mee over uitvoering activiteiten. Bewoners worden uitgenodigd mee te denken over wijkthema's.	De wijkagenda in co-creatie maken en uitvoeren. Grotere vragen die spelen kunnen samen met wijkbewoners en de netwerken worden aangepakt.
4	Gelijkwaardigheid en waardering. De mensen voelen zich thuis bij de Wijkdeal. De opzet van de Wijkdeal. Het betrekken van de bewoners vanaf het begin en bij nieuwe plannen en projecten.	De wijkagenda in co-creatie maken en uitvoeren. Grotere vragen die spelen kunnen samen met wijkbewoners en de netwerken worden aangepakt.
5	Wederkerigheid als basis.	Invloed van de wijk op de grotere/strategische beslissingen voor de wijk vergroten.

Lessen voor Inclusie

Bij inclusie gaat het erom of alle betrokkenen een stem in het proces hebben. De vorm waarin mensen worden betrokken moet bij hen passen en er moet ook ruimte zijn voor minderheidsbelang. Uit veel experimenten blijkt dat, zoals bij Golvend Lewenborg, een laagdrempelige fysieke plek handig is. Zo is er direct en persoonlijk contact met buurtbewoners. Ook het centraal stellen van bewoners wordt vaak naar voren gebracht. Zoals bij de Wijkdeal waar ze bij de doorontwikkeling de hele wijk willen betrekken bij het experiment. Als bouwsteen voor de toekomst is het advies om meer te investeren in de samenwerking met verschillende organisaties. Ook het betrekken van nieuwe diverse groepen, zoals jongeren, wordt vaker genoemd. Dit kan door zoals de CWR heeft gedaan door mensen direct mensen aan te spreken, loting en digitale mogelijkheden zoals het online participatieplatform de [Stem van Groningen](#).

Democratische waarde: Inclusie		
Activiteiten en inspanningen om diverse wijkbewoners te betrekken bij het experiment. Samenwerking met andere netwerken.		
Nr.	Werkende bestanddeel	Bouwsteen toekomst
1	De aandacht van de gemeente voor thema's van de buurtbewoners.	Investeren in verbinding tussen de bewoners en partners en in het samenspel gemeente en wijkbewoners.
2	Samenwerken met verschillende groepen. Loting en direct aanspreken. Groot bereik online.	Betrokkenheid van nieuwe groepen. Innovatie. Samenwerken. Meer zichtbaar. Loting met aanvulling. Digitale mogelijkheden uitbreiden.
3	Fysieke , laagdrempelige plek. Direct en persoonlijk contact met buurtbewoners. Veel verschillende soorten activiteiten.	De samenwerking met verschillende organisaties verbreden en verdiepen. Investeren in het enthousiasmeren en activeren van diverse groepen in de wijk.
4	Het centraal stellen van de bewoners.	De hele wijk betrekken bij het experiment.
5	Olievlekwerking. Betrekken van anderen. Het centraal stellen van de bewoners.	Meer investeren in de samenwerking. Diversiteit bevorderen.

Lessen voor Deliberatie

Bij deliberatie hoort de wijze van dialoog, discussie en besluitvorming zuiver te zijn. Het gesprek is open en toegankelijk voor iedereen. Dit vraagt, zoals Herontwikkeling A-kwartier het stelt, om blijvend te luisteren naar elkaar en de inbreng van bewoners serieus te nemen. Volgens de CWR moet de vergader-, besluit- en dialoogvaardigheden in de wijk verder worden vormgegeven. En zoals de Wijkdeal heeft aangegeven is dat de kwaliteit van de communicatie in overleggen en tweegesprekken erg belangrijk. Deliberatieve processen in de wijk vragen om goede dialoogbegeleiding. Zeker zwanneer en beleidsmatiger en gestructureerder wordt gewerkt aan grotere thema's.

Democratische waarde: Deliberatie		
De mate waarin dialoog met wijkbewoners en de gemeente effectief en efficiënt is gevoerd. De mate waarin besluiten gedragen worden door de wijk en door de deelnemers.		
Nr.	Werkende bestanddeel	Bouwsteen toekomst
1	Het luisteren naar elkaar.	Blijven luisteren naar elkaar en inbreng van bewoners serieus blijven nemen.
2	Midden in de wijk staan. Samen de standpunten onderzoeken en besluiten.	Vergroot vergader-, besluit- en dialoogvaardigheden. Deliberatieve proces in de wijk vormgeven. Goede dialoogbegeleiding. Samen met anderen formuleren van de wijkagenda.
3		Wanneer er beleidsmatiger en gestructureerder wordt gewerkt en met grotere thema's wordt deliberatie belangrijker.
4	Kwaliteit van de communicatie in overleggen en tweegesprekken.	

Lessen voor Checks and Balances

In meerdere experimenten kwam naar voren dat een goed gestructureerde samenwerking met professionele netwerken, de gemeente (het gebiedsteam) en organisaties nodig is. Zo ziet de CWR graag dat de gemeente het co-creatieproces gaat faciliteren en tijd en ruimte geeft om te experimenteren. Het A-kwartier wil zich blijven inzetten op gedeelde verantwoordelijkheid met bewoners en ondernemers zowel in uitvoering en beheer. Het nemen van eigen verantwoordelijkheid vraagt volgens de CWR om een gedragsverandering van bewoners. En zoals Golvend Lewenborg en de Wijkdeal voorstellen hoort bij deze verantwoordelijkheid ook eigen wijkbudgetten. Wijkdeal de Wijert en Wijkbedrijf Selwerd hebben gemerkt dat het creëren van (participatie)banen ten goede komt aan de wijk.

Democratische waarde: Checks and Balances		
Behalen van de doelstellingen van het experiment. Behalen van de algemene doelstellingen.		
Nr.	Werkende bestanddeel	Bouwsteen toekomst
1	Trots. Een gevoel van veiligheid en saamhorigheid tussen de bewoners. Samen leren. Het delen van de ervaringen.	Uitvoering en beheer van de vernieuwingen blijven een gedeelde verantwoordelijkheid.
2	De democratische leerschool.	Tijd en ruimte voor experimenteren. Gedragsverandering aangaande eigenaarschap van wijkbewoners. Gemeente kan het co-creatieproces faciliteren.
3	Goede en gestructureerde samenwerking met professionele netwerken, de gemeente (het gebiedsteam) & organisaties. De voorwaarde voor nieuwe activiteiten waarin betrokkenheid en verantwoordelijkheid wijkbewoners geregeld is.	Eigen wijkbudget met meer speelruimte.
4	Het gezamenlijk met partners creëren van (participatie) banen voor wijkbewoners.	Burgerbudgetten en verantwoordelijkheid nemen voor de financiën.
5	Het creëren van (participatie)banen. De banen komen ook ten goede aan de wijk.	

Connect, creëer en combineer¹.

Uit de evaluatie blijkt dat verbinding en samenspel tussen wijkbewoners en gemeente erg belangrijk is. En dat in een zo vroeg mogelijk stadium van visievorming. Het proces vergt een lange adem en kost energie, maar levert ook veel enthousiasme en verbondenheid op. De verbinding die verschillende personen met elkaar aangaan is van groot belang. Wijkbewoners, ambtenaren, projectleiders die een band hebben met elkaar werken aan wederzijds vertrouwen. Daar waar vanuit de gemeente een knip wordt gezet tussen het ontwikkelen van de gezamenlijke visie en de uitvoering wordt het samenspel doorbroken en de relatie geschaad.

In de eindbeschouwing van de evaluatie staat dat alle *belanghebbenden, het hele systeem, betrokken moet zijn*:

- verbind de politiek, de ambtelijke wereld en die van de wijk met elkaar
- vertrouwen hebben dat je samen het goede bedenkt voor de wijk
- samen een gewenste toekomst formuleren EN uitvoeren
- werk de visie uit in concrete en behapbare plannen
- leer met elkaar tijdens de uitvoering daarvan. Experimenteer en blijf er plezier in houden.

Naast het pleidooi voor een Co-creatieproces als invalshoek voor een goed samenspel tussen de gemeente, wijkbewoners en professionele partners valt er ook verder te leren van de positieve praktijken die in de experimenten zichtbaar werden.

- Zorg voor een zich uitbreidende groep actieve buurtbewoners die op basis van motivatie en aanwezige kwaliteiten hun bijdrage willen leveren. Streef naar diversiteit en overweeg het lotingsprincipe.
- Maak een onderscheid tussen “Doeners” en “Denkers” werf in beide groepen genoeg mensen en zet ze in op de juiste plekken. “Denkers” zijn nodig wanneer nagedacht moet worden over de keuze van wijkthema’s om met elkaar in te zetten op te leveren en hoe het thema te vertalen naar plannen en acties. “Doeners” zijn onmisbaar en goud waard bij het initiëren en uitvoeren van activiteiten voor de buurt.
- Overweeg het inschakelen van professionals wanneer het aankomt op vlotte en effectieve communicatie- en besluitvorming procedure. Kies een goede professional die bij je experiment past.
- Bekijk de optie van het creëren van (participatie)-banen met partners samen. Het draagt in het bijzonder bij aan de activering, trots en het zelfvertrouwen van bewoners en heeft een positieve uitstraling in de hele wijk.
- Communiceer met alle betrokken partijen laat van je zien en horen. Maak gebruik van nieuwe digitale mogelijkheden.
- Maak gehaalde successen zichtbaar en zet mensen in het zonnetje. Maak samen goede afspraken over de waardering en vergoeding van vrijwilligers.
- Breid het handelingsrepertoire uit en onderzoek nieuwe rollen voor ambtenaren en politici voor een goed co-creatieproces.

---

¹ Uit: ‘Gebiedsgericht werken in Groningen: Evaluatie 5 experimenten Democratische Vernieuwing’ pag. 43

Connect, creëer en combineer

Hier worden organisatorische lessen getrokken uit de verschillende experimenten en de 5 democratische waarden. Het verwijst naar het Co-creatieproces (connect, combine, cocreate) tussen gemeente en wijkbewoners. Het samen denken (visie ontwikkelen) en doen (activiteiten uitvoeren).

Nr.	Werkende bestanddeel	Bouwsteen toekomst
1	Actieve opstelling van de bewoners. Waardering voor actieve bewoners.	Een gedeelde visie op de hele wijk gezamenlijk ontwerpen.
2	Samen leren en ontwikkelen.	Continu aandacht voor samen leren en ontwikkelen. Samen activiteiten organiseren die zorgen voor verbinding.
3	Voortdurende enthousiaste inzet van de vrijwilligers van de kopgroep.	De doe democratie is sterk en lijkt belangrijk in het voortbestaan van Lewenborg. De co-creatie op grotere thema's en wijkbudget vraagt aandacht.
4	Het gebruik maken van elkaars expertise. De lerende organisatie. Professionele ondersteuning bij communicatie en Besluitvormingsprocessen.	Het leren, vooral in de vorm van uitproberen van initiatieven verdient blijvende aandacht en facilitering.
5	Actieve opstelling van de bewoners. Waardering voor de actieve bewoners.	Mensen ook mee laten denken.

De belangrijkste lessen uit de evaluatie van de Coöperatieve Wijkraad Oosterparkwijk (CWR) door Bureau Breuer IntraVal en Onderzoek, Informatie & Statistiek Gemeente Groningen

Uit dit onderzoek blijkt dat het nemen van goede besluiten (resultaat) door de CWR deels is gerealiseerd. Meer mensen vinden dat er voldoende (goed) overleg heeft plaatsgevonden voordat er besluiten zijn genomen. Het betrekken van genoeg (verschillende) wijkbewoners bij het nemen van besluiten en het begrip voor de beslissingen van de CWR gaan de goede kant op (maar is niet statistisch significant). Aandachtspunt is het vergroten van de zichtbaarheid in de wijk. Dit kan door regelmatig positieve resultaten te laten zien. Uit de procesevaluatie zijn de volgende werkzame bestanddelen gevonden die hebben bijgedragen aan steeds betere besluiten voor de wijk:

1. Het **lotingssysteem** heeft een divers samengestelde CWR opgeleverd waardoor verschillende en andersoortige meningen naar voren zijn gekomen. Kanttekeningen hierbij zijn dat het in een diverse groep lastiger is om het eens te worden. En niet iedereen zegt bij loting 'ja' voor deelname waardoor er sprake is van een vorm van 'zelfselectie'.
2. Het **wijkpanel** is een veelbelovend instrument om wijkbewoners (digitaal) te consulteren over zaken die de wijk aangaan. Kanttekening is dat ook hier sprake kan zijn van 'zelfselectie'.
3. **Werkgroepen** die samen met de wijk besluiten voorbereiden met concrete acties lijken goed te werken. Aandachtspunt hierbij is dat het op een goede wijze delen van informatie tijdens openbare vergaderingen belangrijk is.
4. Om de **verbinding met de wijk** te verbeteren is een **website** om ideeën te verzamelen en te stemmen een stap in de goede richting. Via 'Oosterpark, altijd een goed idee' zijn ideeën verzameld en hebben wijkbewoners kunnen meebeslissen over de besteding van geld aan projecten. Kanttekening hierbij is dat de activiteiten (nog) meer kunnen worden afgestemd op zoveel mogelijk wijkbewoners. De samenwerking met andere instanties, organisaties en partijen in de wijk draagt hieraan bij.
5. De 'aanloopfase' in het opstartjaar was veel intern gericht waardoor het 'werkplezier' niet voor iedereen voldoende was. **Werkplezier** is een belangrijk fundament als basis voor verdere samenwerking.
6. Mede omdat ingelote wijkbewoners onervaren zijn met vergaderen wordt teruggevallen op (reeds lang) bestaande overlegstructuren. Een ervaren projectleider van buitenaf kan bijdragen aan **alternatieve overlevormen**.
7. Het experiment leert ons dat het vooraf duidelijk moet zijn wat er gaat gebeuren en wat er van de leden wordt verwacht. Dit vraagt een goede **begeleiding** van de gemeente en/of externe partij(en).